నిస్సారం

"రండి, రండి, బహుకాల దర్శనం'' అని ఆహ్వానించాడా తాపసి వాళ్ళని.

ఆమె ముందుకు వచ్చి ఆయనకు పాదాభివందనం చేసింది.

''దీర్ఘ సుమంగళీ భవ''

'' ఈయన ద్వీపాయనులు. ఈయనా, అణిమాండవ్యుడూ సన్యాసం స్వీకరించారు. మేం ముగ్గురం కలసి చదువుకున్నాం ఒకే గురుకులంలో. ఇప్పుడు వీళ్ళిద్దరూ కలసి ఉంటున్నారు. అణిమాండవ్యుడెక్కడికి వెళ్ళాడు మిత్రమా!'' అన్నాడామె భర్త, తాము తెచ్చిన కానుకల నాయనముందు ఉంచుతూ...

''బయటికెళ్ళాడు మాండవ్యా. కూర్చోండి''.

మాండవ్యుడి కొడుకు తల్లీదండ్రులను విడిచి పర్ణశాల బయట బంతితో ఆడుకోసాగాడు.

''ఒక్కడే పిల్లవాడా నీకు మాండవ్యా'' అని ద్వీపాయనుడు అడుగుతూనే ఉన్నాడు, అంతలో పాముున్న బిలంలో బంతి పడటం, దానికోసం పిల్లవాడు బిలంలో చెయ్యిపెట్టటం, పాము కాటు వేయటం ''అయ్యో! అమ్మో! పాము కరచింది'' అంటూ పిల్లవాడు స్పృహతప్పి పడిపోవటం జరిగింది.

తల్లిదండ్రులిద్దరూ గుండెలు బాదుకుంటూ పిల్లవాడున్న చోటికెళ్ళారు. పిల్లవాడి నోటినుంచి నురగలు వస్తున్నాయి.

మాండవ్యుడు కొడుకుని ఎత్తుకొని ద్వీపాయనుడి పాదాల మీద పడవేస్తూ ''భంతే! ప్రజితులకు ఔషధాల ప్రభావం తెలుస్తుంది. మా యజ్ఞదత్తుని రక్షించు'' అన్నాడు.

''నాకు ఔషధాల సంగతి తెలీదు. నేను వైద్యం చేయలేను'' అన్నాడాయన.

''పోనీ, మాపట్ల స్నేహభావంతో సత్యక్రియ చేసి అయినా పిల్లవాడిని రక్షించు.''

''మంచిది. అలాగే చేస్తాను'' అంటూ యజ్ఞదత్తుని తలపై చేయి ఉంచి, ''పుణ్యాకాంక్షతో

పూర్వం సప్తాహకాలం సంతోషంగా బ్రహ్మచర్యవ్రతం ఆచరించాను. ఈ యాభై సంవత్సరాలుగా పట్టు బలవంతాన, ఇష్టం లేకపోయినా బ్రహ్మచర్యవ్రత పాలన చేశాను, సన్యాసి జీవితం గడిపాను. నేను చెప్పిన మాటలు నిజమైతే, పాము విషం నిర్వీర్యమై పిల్లవాడు లేచి కూర్చోవాలి'' అంటూ సత్యక్రియను ఆచరించాడు ద్వీపాయనుడు.

అలా ద్వీపాయనుడు ఒట్టు పెట్టుకోగానే యజ్ఞదత్తుడి గాయం నుంచి విషం బయటకు వచ్చింది. పిల్లవాడు కళ్ళు తెరచి తల్లిదండ్రులను చూసి ''అమ్మా'' అని కేకవేసి అలాగే ఉండిపోయాడు.

అప్పుడు కణ్వద్వీపాయనుడు పిల్లవాడి తండ్రితో ''నాశక్తికొలది నేను ప్రయత్నించాను. నీ ప్రయత్నం నువ్వు కూడా చెయ్యి'' అన్నాడు.

ఆ బ్రాహ్మణుడు పిల్లవాడి హృదయం మీద చెయ్యి ఉంచి, ''నా గృహానికి వచ్చే అతిథి అభ్యాగతులను చూసి ఎప్పుడూ నేను దానమీయలేదు. అందులో నాకు ఆనందం లేదు. శ్రమణులు, పండితులైన బ్రాహ్మణులు వచ్చినా సంతోషం లేకుండానే ఆతిథ్యం నెరపాను. నావాక్కు సత్యమైతే పాము విషం విరిగి పిల్లవాడు బ్రతుకుగాక!'' అన్నాడు.

అలా అనగానే పిల్లవాడి నడుంనుంచి విషం బయటకు చిమ్మింది. యజ్ఞదత్తుడు లేచి కూర్చున్నాడు కాని నిలబడలేకపోయాడు. అప్పుడు ఆ బ్రాహ్మణుడు భార్యతో ''నేను చేయగలిగింది చేశాను. నువ్వుకూడా సత్యక్రియను ఆచరించు.'' అన్నాడు.

''నేను సత్యం పలకాల్సిన విషయం ఒకటి ఉంది. మీ ఎదుట చెప్పలేను'' అందామె.

బ్రాహ్మణుడు'' అది ఏమైనా సరే, పిల్లవాడిని బతికించాల్సిందే'' అన్నాడు.

ఆమె తల ఊపింది.

''నిన్ను కాటేసిన పాము పట్లగాని, నీ తండ్రిపట్ల గాని నాకున్న అప్రియత్వంలో తేడాలేదు. ఇద్దరి పట్లా ద్వేషమే నా హృదయంలో నిండి ఉంది. నా వాక్కు సత్యమైతే విషం విరిగి నీవు జీవించెదవు గాక!''

ఆమె అలా సత్యక్రియ నాచరించగానే పిల్లవాడు లేచి ఆడుకోవటం మొదలెట్టాడు.

అప్పుడు బ్రాహ్మణుడు ద్వీపాయనుణ్ణి అడిగాడు, ''మనుషులు శాంతచిత్తులు, సహనశీలురు అయిన తర్వాతే పరివ్రాజక వృత్తిని, బ్రహ్మచర్యాన్ని గైకొనడానికి అర్హులు. ఎవరూ ఇష్టం లేకుండా చేయరు. అంత హేయమైన పనెందుకు చేశావు!''

''మొదట్లో శ్రద్ధగానే పరివ్రాజకుడినవుదామన్న ఇచ్ఛతోనే గృహస్థాశ్రమాన్ని త్యజించాను. అయితే వీడు గొర్రెలా వెళ్ళి తిరిగి వచ్చాడని జనం అంటారని లోకాపవాదానికి జడిసి, ఇష్టం లేకపోయినా ఇన్నాళ్ళూ సన్యాసి జీవితం గడిపాను, బ్రహ్మచర్య వ్రతదీక్ష కొనసాగించాను'' అని సమాధానమిచ్చాడాయన.

అప్పుడు ద్వీపాయనుడు బ్రాహ్మణుణ్ణి ''శ్రమణులు, బ్రాహ్మణులు, బాటసారులు- ఎవరు భిక్షకై వచ్చినా అన్న పానీయాలిచ్చి ఎంతో ఆదరిస్తావు కదా! నీ ఇంటికి అందరూ యథేచ్ఛగా వస్తారు. నువ్వు ఏ అపవాదభయాన ఇష్టం లేకపోయినా పుణ్యకార్యాలు చేస్తున్నావు?'' అని అడిగాడు.

''మా తాత, తండ్రి శ్రద్ధగా దానధర్మాలు చేసి ఎంతో పేరుపొందారు. ఆ పరంపర కొనసాగించాలనే కోరికతోనూ, అది నాతో అంతమైతే జనం నన్ను హేయంగా చూస్తారన్న భీతితోనూ ఇష్టం లేకపోయినా దానాలిస్తున్నాను. ఆతిథ్యం నెరపుతున్నాను'' అని సమాధానమిచ్చాడు మాండవ్యుడు.

ఆ తర్వాత ఆయన భార్యనడిగాడు.

''పరిచయం లేని దానివీ, చిన్నదానివీ అయిన నిన్ను పరిణయమాడి నా ఇంటికి తీసుకువచ్చాను, నీకు ఇష్టం లేకపోయినా నాకు ఎంతో శ్రద్ధగా సేవలుచేస్తున్నావు. నీ మనసులోని అప్రియం నాకు కించిన్మాత్రం కూడా కన్పించలేదు. ఇదెలా జరిగింది భద్రే!''

''మా వంశంలో మొగుణ్ణి వదలిపెట్టి పోవటం లేదు. ఆ సంప్రదాయం నిలుపుకోవాలనే కోరికా, విచ్ఛిత్తి నా వల్లనే వస్తుందేమోనన్న భయంతోనే ఇష్టం లేకపోయినా నీతో కాపురం చేశాను'' అని సమాధానమిచ్చి, ''పలుక కూడని పల్కులు పలికాను. నీ కొడుక్కోసమైనా నన్ను క్షమించు'' అందామె, ఆయన కాళ్ళమీద పడ్తూ.

మాండవ్యుడు ''లే, నిన్ను క్షమిస్తున్నాను. ఇవాల్టినుంచి నీ మనసులో కాఠిన్యముండరాదు. నేను కూడా నీ పట్ల అప్రియంగా ప్రవర్తించను'' అన్నాడు.

బోధిసత్త్వుడు బ్రాహ్మణుడితో ''శ్రద్ధలేని దానధర్మాలు వ్యర్థం. నేటినుంచి శ్రద్ధగా దానధర్మాలు చెయ్యి'' అని ఉపదేశమిచ్చాడు.

ఆయన సమ్మతించి బోధిసత్త్వునితో ''భంతే! మీరు మా దానాలకు క్షేత్రం. ఇష్టంలేని బ్రహ్మచర్య పాలన సరైంది కాదు. నేటినుంచి మనఃపూర్వకంగా, సంతోషంగా బ్రహ్మచర్యవ్రతాన్నాచరించాలి మీరు'' అన్నాడు లేస్తూ.

''అలాగే'' అన్నాడు ద్వీపాయనుడు.

భార్యాభర్తలు తాపసికి వీడ్కోలు పలికి తమ ఇంటికి వెళ్ళిపోయారు.

★ ★ ★

జాతక కథలను టి.వి.వాళ్ళు సీరియల్‌గా ప్రసారం చేస్తున్నారు. అది ఆనాటి ఎపిసోడ్.

టి.వి.కట్టేసింది సునంద.

'' ఊహూ ఇది సమస్యకు పరిష్కారం కాదమ్మాయి! ద్వీపాయనుడు ఇష్టంలేని సన్యాసం, బ్రహ్మచర్యం విడిచి గృహస్థు అయితే బావుండేదేమో. మాండవ్యుడు దానధర్మాలు మానేస్తేనూ, ఆయన్ను భార్య వదిలేస్తేనూ సరైన పరిష్కారాన్ని సూచించటమవుతుంది. మళ్ళీ అవే పనులు సక్రమంగా నిర్వహించండి అని బుద్ధిగరపటం హేతు రహితమైన పరిష్కారం.'' అన్నాడు రాజశేఖరం.

''కానీ మానవ జీవిత గమ్యాలు సమాజపు విలువల ననుసరించి ఉండాలి అని సూచించటమే ఆ ముగింపు మామయ్యా! ప్రతి సమాజానికి కొన్ని విలువలుంటాయి, వాటిని చేరుకునేందుకే అనాటి సమాజం పరిష్కారాలు సూచిస్తుంది. బౌద్ధం ఉద్ధృతంగా ఉన్న రోజుల్లో సమ్యక్ సంబుద్ధులైన పరివ్రాజకులు కావాలి. సన్యాసులకు ఆతిథ్యమిచ్చి దానధర్మాలు నెరపే శ్రద్ధాళువులైన గృహస్థులు కావాలి. గృహస్థాశ్రమం అవిచ్ఛిన్నంగా సాగిపోవాలి. ఆనాటి సమాజానికి అదే సరైన పరిష్కారం'' అంది సునంద.

''నేనొప్పుకోను. సామాజిక విలువల పరిరక్షణా యజ్ఞంలో మనుషులను బలిపశువులను చేయడం అసంగతమైన పని. నిజానికి సార్వకాలీన, సార్వజనీన సూత్రాలు, సత్యాలూ, విలువలూ అంటూ ఏంలేవు. ప్రతియుగం తన సమస్యను సృష్టించుకున్నట్లే తనకు సరిపోయే పరిష్కార మార్గాలనూ వెదుక్కుంటుంది. అక్కడా మనిషి బలిపశువే అయ్యాడు. వ్యక్తికి కూడా సరిపోగలిగే సామాజిక సూత్రాన్ని ఇప్పటికీ కనుక్కోలేకపోవడం ఎంత విషాదకరం!''

''వ్యక్తి, సమాజం రెండూ భిన్నధృవాలు. మరి మనిషికేం స్వేచ్ఛ ఉంటుంది మామయ్యా! పుట్టినప్పటినుంచి మనిషి మానసం సామాజిక విలువల చట్టంలో రూపుదిద్దుకున్నా తాను స్వతంత్రంగా ఉన్నట్టు భ్రమించడం లేదా! నిజానికి మనిషి సామాజిక విలువల దర్పణమైన తన మానసానికి బానిస. ఇవాళ మన మనుకుంటున్నాం మనిషి స్వతంత్రుడు. ఏం లోకోపవాదానికీ వెరవాల్సిన పనిలేదని, కానీ, తన మనసు దిద్దుకున్న లోకోపవాద ముద్రను అధిగమించటం మనిషి కసాధ్యం.''

రాజశేఖరమేమి చెప్పేవాడో కాని, అంతలో మహేంద్రుడు ''తాతయ్యా! ఓసారి ఇట్రా. నాకీ లెక్క తెలియటం లేదు, చెప్పు'' అని పిలవడంతో ఆయన లేచి మనవడి గదిలోకి వెళ్ళాడు.

సునంద మనసు ఆలోచనలో పడిపోయింది. అప్పుడు ఏడేళ్ళ క్రితం సురేంద్ర నుండి ఉత్తరం వచ్చినప్పుడు తనకేదిక్కూ తోచలేదు. నిరాశా నిస్పృహలు తన్ను విచలితురాల్ని చేశాయి. నిస్సహాయత తన్ను చుట్టుముట్టింది. అంతకు సంవత్సరం క్రితం కంపెనీ వాళ్ళు సురేంద్రను ట్రైనింగ్ నిమిత్తం అమెరికా పంపారు. మొదట ఆరునెలలే అన్నారు. ఆ ఆరునెలల్లోనే అతను అక్కడ స్థిరనివాసం ఏర్పరచుకునే ప్రయత్నం చేశాడు. ఇండియాలో తను పనిచేస్తున్న కంపెనీకి అక్కడినుండే రాజీనామా పంపాడు. ఎవరో లిజాట. ఆమెని ప్రేమించాడు. పెళ్ళిచేసుకున్నాడు. మొదట్లో అతను రాసినట్లే ట్రైనింగ్ పొడిగించారని తననుకుంది. కానీ జరిగింది వేరు. ఉత్తరంలో అతను రాసిన విషయాలు తన హృదయాన్ని ముక్కలు చేశాయి. ''నేను లిజాను ఎలా ప్రేమించానో, ఎలా ఆమెను పెళ్ళి చేసుకున్నానో, అవన్నీ ఇప్పుడు నీకు చెప్పి ప్రయోజనం లేదు. ఇక్కడి జీవితం నాకు నచ్చిందో, ఆమె మనసు నన్ను ఆకర్షించిందో, ఏమయిందో నేను చెప్పలేను. నీమీద ఇవాల్టికీ ప్రేమ పోలేదని, మన దాంపత్య జీవితంలో మాధుర్యం లేకపోలేదని ఇప్పుడు చెప్పి ప్రయోజనం లేదు. ఇంకా నిన్ను మోసగించడం నాకు ఆత్మగ్లాని కలిగిస్తోంది. నాన్న మొహం చూసే ధైర్యం నాకు లేదు. అందువల్ల ఇంక ఇండియాకు తిరిగి రాను. నా జీవిత గమ్యాన్ని నేను నిర్ణయించుకున్నట్టే, నువ్వూ నీ జీవితాన్ని నిర్ణయించుకోవచ్చు. మళ్ళీ పెళ్ళి చేసుకోవాలంటే చేసుకోవచ్చు. నేను మార్గాలు సూచించి నిన్నవమానించటం నాకిష్టం లేదు. నాన్న బాధ్యత నాదే, కానీ ఆయనకు నా సూచనలు ఆమోదయోగ్యాలు కావు. అందుకే ఆయనకో నమస్కారం పెట్టటం తప్ప, ఆయనకేం సంజాయిషీలు ఇచ్చుకోవాలని నాకన్పించటం లేదు. ఇక మన అబ్బాయి మహేంద్రుడి విషయంలో కూడా నేనేం చేయలేని అశక్తుడినే. నా చేతనయింది డబ్బు పంపడం, అది చేస్తాను. మీరు స్వీకరిస్తే ధన్యుడనని భావిస్తాను. నా స్వార్థం నేను చూసుకున్నానని, వాగ్దానాలు భంగం చేశానని, నా హృదయం కరడుకట్టుకుపోయిందని మీరు నిందిస్తే, అందులో నేను అహంకరించవల్సింది కానీ, సంజాయిషీ ఇచ్చుకోవాల్సింది కానీ ఏంలేదు. ఎందుకంటే అదంతా నిజమే కనుక. కనీసం ఇకనుండైనా సత్యపు వెలుగులో బతుకుదామన్న ఆలోచనతో ఈ మాటలు రాస్తున్నాను.''

తనా ఉత్తరం మామయ్యకు చూపలేదు. ఆయన బాధపడిపోతాడు. సాగినంతకాలం ఆయన్నీ భ్రమలోనే ఉండనీ, కొడుకు ఇంకా అమెరికాలో ట్రైనింగ్‌లో ఉన్నాడనే అనుకోనీ అని తను చెప్పలేదు. కానీ ఆ విషయం ఎక్కువ కాలం దాగలేదు. వారం రోజుల్లోనే సురేంద్ర తండ్రికి డబ్బు పంపుతూ తన విషయం రాసాడు. ఆయన ఆ డబ్బు తీసుకోలేదు. వాపసు చేసేశాడు. 'తమ

మధ్య బంధం తెగిపోయిందని, తనకింక ఉత్తరాలు రాయవద్దనీ' రాశాడు. ఇదంతా తనకు తర్వాత తెలిసింది. తను బాధపడిపోతుందని ఆయన తనకీ విషయం చెప్పలేదు. ఆ ఉత్తరం వచ్చిన తర్వాత ఆయన మనఃస్థితి తన మనఃస్థితి కంటే దుర్భరంగా తయారయింది. ఎవరికీ చెప్పలేని గుండెల మీద కుంపటిని భరించాడాయన. భార్యపోయింది: కూతురి పెళ్ళి చేశాడు. ఆమె సంసారం సుఖంగానే ఉంది. కొడుక్కీ పెళ్ళిచేశాడు. తన చిన్నప్పటి మిత్రుడి కూతుర్నే కోడలుగా తెచ్చుకున్నాడు. సురేంద్ర కూడా తనంటే అభ్యంతరం చెప్పలేదు. ''రెండేళ్ళు ఆగరా, అదింకా చదువు పూర్తి చేయలేదు'' అని తన తండ్రి అభ్యంతరం చెప్పినా, ఆయన ''పెళ్ళయింతర్వాత కావాలంటే చదువుకుంటుంది లేవోయ్. మేమిక్కడ ఆడసాయం లేక ఇబ్బంది పడిపోతున్నాం'' అన్నాడు. తను ఇంటర్మీడియట్‌తోనే చదువుకు స్వస్తి పలకాల్సి వచ్చింది. తన కలలు పండలేదు. తను కాపరానికి వచ్చేటప్పటికి తన వయసు పద్దెనిమిదేళ్ళు.

అప్పటికింకా మామయ్య ఉద్యోగం చేస్తూనే ఉన్నాడు. కొడుకు, కోడలు- మరుసటి ఏటికి మనుమడు మహేంద్రుడితో ఆయన మనసుకు కొంత ఊరట కలిగింది. భార్య పోయిన దుఃఖం ఆయన కొంత మర్చిపోగలిగాడు. తమ పెళ్ళయిన రెండేళ్ళ లోపలే సురేంద్ర అమెరికాకు ట్రైనింగ్‌కు వెళ్ళటం, ఆపైన అతను తండ్రికి ఇక తాను ఇండియా రానని రాయడంతో ఆయనకు జీవించాలనే ఇచ్ఛ నశించింది. తనేం చేయాలన్నదే ఆయనకు పెద్ద ప్రశ్న అయింది. ఆ ఉత్తరం వచ్చిన నెల రోజుల తర్వాత ఆయన ప్రవర్తన మారిపోయింది. ఆయన మనసులో ఏం మథన పడేవాడోగాని, తన ఎదుట అది ప్రదర్శించేవాడు కాదు. ఏం జరుగనట్టే ఉండేవాడు. అంత ఉల్లాసం, ఉత్సాహం ఆయన ప్రదర్శించకపోయినా తను గుర్తుపట్టలేదు. అంతకుముందు ఇంటి పనులేమీ చేయని మనిషి మొత్తం బాధ్యతను స్వీకరించాడు. కూరలు తేవటం దగ్గర నుంచి అన్ని పనులు ఆయనే చేసేవాడు. ఆయన మనసు ఆత్మగ్లానితో మ్లానమైంది. తన కొడుకు చేసిన తప్పిదానికి తాను ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకున్నట్లుండేది ఆయన ప్రవర్తన.

తను ఏం చేయాలో దిక్కుతోచని స్థితిలో ఉంది. తన భర్త విషయం మామయ్యకూ చెప్పలేదు, తన తండ్రికీ ఉత్తరం రాయలేదు. ఓ రోజు భోజనం చేసేటప్పుడు మామయ్య అడిగాడు ''అమ్మాయి! మనిషి తను భవిష్యత్‌లో ఇది చెయ్యాలి, అది చెయ్యాలి అని కలలు కంటూ ఉంటాడు. నీకలాంటి కలలు ఏమయినా ఉన్నాయామ్మా?'' అని

తను ఆశ్చర్యపోయింది. ''నాకా, కలలా... ఇప్పుడా?'' అంది.

''ఇప్పటి సంగతి కాదు, నీ పెళ్ళికానప్పటి ముందు సంగతి. నేను కలలు కనేవాడిని. నా చిన్నప్పుడు బొమ్మలు గీసేవాడిని. బాగానే గీసేవాడిననుకుంటాను. మంచి చిత్రకారుడినవాలని, చిత్రలేఖనంలో కృషి చెయ్యాలని అనుకునేవాడిని. ఓసారేమయిందో తెలుసా, అద్దంలో నా

ప్రతిబింబం చేసుకుంటూ నా బొమ్మ నేనే గీసుకున్నానా, స్కెచ్ పూర్తయింది. స్నానం చేసి వద్దామని బాత్‌రూంలోకి వెళ్ళాను. నేను తిరిగొచ్చేసరికి మా నాన్న ఆ బొమ్మకింద 'కోతి' అని రాస్తున్నాడు. ''అదేమిటి నాన్నా!'' అనడిగాను, ''పేరు రాయకపోతే అదేదో గుర్తుపట్టటం కష్టం కదా! అందుకనే రాస్తున్నాను'' అన్నాడాయన. నిజానికాబొమ్మ కోతిలా లేదు. నా ప్రతిబింబం బాగానే వచ్చింది. నేను చదువునశ్రద్ధ చేస్తున్నానని, అర్థంలేని పనులు చేస్తున్నానని సూచించటమది. ఆయన కొచ్చే కొద్ది జీతంతో నన్ను పెద్ద చదువు చదివించాలని ఆయన ఆశిస్తున్నాడు, కష్టపడుతున్నాడు. నాకా విషయం తెలుసు. అందుకే అయన పైకి చెప్పకపోయినా ఆయన ఆశించిన తీరున చదవ ప్రయత్నించాను. అలా అని నేను నష్టపోయానని చెప్పటం లేదు. అలా కల భగ్నమైందని చెప్పటమే నా ఉద్దేశం.''

ఇన్నిమాటలు ఆయన ఎప్పుడూ తనతో మాట్లాడలేదు. తను సంకోచంతో మౌనం వహించింది.

''ఆ-తర్వాత ఉద్యోగమొచ్చింది, పెళ్ళయింది. స్వతంత్ర జీవితం ఆరంభించాను. నా కళాతృష్ణ తీర్చుకోవాలనే మరో ప్రయత్నం చేశానప్పుడు. రంగు ట్యూబులు, కాన్వాసు తెచ్చాను. పెయింటింగ్‌ను గురించిన పుస్తకాలు కొన్నాను. ఇంక స్టాండూ, ఈజెల్ తెచ్చుకోవడమే తరువాయి, అప్పుడేమైందో తెలుసా?''

''ఏమయింది?'' అడిగింది తను కుతూహలం పట్టలేక.

''నేను ఆఫీసునుంచి వచ్చేసరికల్లా ఇల్లు కళకళలాడిపోతున్నది. మీ అత్తగారు నా పెయింట్ ట్యూబులతో ఇంట్లో ముగ్గులు పెట్టింది. గుమ్మాలకు పసుపు రంగు పట్టించింది. నీలం, ఎరుపు, పచ్చ రంగుల్తో తీగలు, పూలు వేసింది. ఏ రంగు ట్యూబూ వదల్లేదు. పైగా ' ఈనల్ల రంగెందుకు తెచ్చారు. అశుభం అంది' అమాయకంగా''

తను నవ్వేసింది.

''నేను మళ్ళీ అంత డబ్బుపెట్టి రంగులు కొనలేకపోయాను. ఆ రోజుల్లో నా ఆర్థిక పరిస్థితే అంతంత మాత్రం. నాకు కోపమొచ్చింది. ఆవిడతో మాట్లాడలేదు.''

ఆయన చెప్తుంటే భార్య స్మృతి ఆయన మదిలో మెదిలి ఆయన కళ్ళు చెమర్చడం తనకు కన్పించింది.

''ఆరోజేమయిందో తెల్సా. ఆమె - 'సారీ మీరు బొమ్మలు వేయడానికి ఆ రంగులు తెచ్చుకున్నారని అనుకోలేదు. నేనూ రెండు బొమ్మలు వేశాను చూస్తారా' అంది. నేను

ఆశ్చర్యపోతూ, 'ఏవీ చూపించు' అన్నాను. ఆమె ముందు గదిలో ఆడుకుంటున్న మా పిల్లల్ని చూపింది'' ఆయన కంఠం గద్గదికమవటంతో ఆపైన మరేం మాట్లాడలేకపోయాడు.

ఓ క్షణమాగి, ''నిజానికా ట్యూబులెందుకో ఆమెకు తెలియకపోలేదు. అవి బాగా ఎక్స్‌పెన్సివ్ అనిమాత్రం తెలీదు. ఇంటిని అలంకరించాలన్న ఉత్సాహాన్ని ఆపుకోలేకపోయింది. అయిపోతే మళ్ళీ తెచ్చుకుంటానులే అనుకుంది ఆమె... చూశావా? నా గోడు చెప్తున్నాను గానీ నీ సంగతే విచారించడంలేదు. చెప్పు.. నువ్వు కన్న కలలు ఏమయినా ఉన్నాయేమో''

తను సిగ్గుపడిపోయింది. డాన్సు నేర్చుకోవాలని ఉండేది. కాళ్ళు ఉత్సాహంతో నర్తించేవి. డాక్టర్ కోర్సు చదుదుదామని ఉండేది. అక్కడికీ ఇంటర్మీడియట్‌లో బైపిసి గ్రూపే తీసుకుంది. కానీ అన్నిటికీ ఆర్థిక ఇబ్బందులు ఒక కారణమైతే, పెళ్ళితో చదువుకు స్వస్తి పలకటమైంది.

''డాక్టరవాలని ఉండేది నాకు'' అంది తను సంకోచంగా.

''అప్పుడది తీరలేదు. కానీ ఇప్పుడు మాత్రం మునిగిపోయిందేముంది. నువ్వు ఎంబిబి ఎస్ చదవాలి'' అన్నాడాయన.

''ఇప్పుడా, ఈ వయసులోనా...''

''నీకంత వయసేముందమ్మా, నిండా ఇరవయ్యేళ్ళు కూడా లేవు''

ఆ తర్వాత తను 'ఎంసెట్'కి కోచింగ్ తీసుకోవడం, శ్రద్ధగా చదవడం జరిగింది.

మామయ్యా తనకు ఎంతో ఆసరా ఇచ్చాడు. తన చదువుకి అంతరాయం కలుగుతుందేమోనని మహేంద్రుడి సంరక్షణంతా ఆయనే చూసేవారు. పిల్లవాడికి పాలుకూడా ఆయనే కలిపి పట్టేవాడు. తనూ జీవితంలో ఏదన్నా సాధించాలన్న దీక్షతో చదివింది. రెండేళ్ళ తర్వాత మళ్ళీ చదువు మొదలెట్టడం తనకూ కష్టమే అయింది.

తనకు ఎంసెట్‌లో మంచి రాంకే వచ్చింది. ఎంబిబిఎస్ మొదటి సంవత్సరమైన తర్వాత, తన్ను సురేంద్ర వదిలేశాడని తెల్సి తన తండ్రి వచ్చాడు. అప్పటిదాకా తామిద్దరిలో ఎవరూ సురేంద్ర ప్రస్తావన చెయ్యలేదు. ఎవరికి వాళ్ళు గుంభనంగా ఉండిపోయారు. అయితే సురేంద్ర మరింక రాడని తమిద్దరికీ తెలుసునని తామిద్దరికీ తెల్సు.

తన తండ్రి రావటమే దూకుడుగా వచ్చాడు. వచ్చీ రావడంతోనే మామయ్యను, సురేంద్రనూ కలిపి తిట్టటం మొదలెట్టాడు. తన కూతుర్ని మోసం చేశారన్నాడు. ఇందులో తండ్రీకొడుకులిద్దరికీ భాగస్వామ్యం ఉందన్నాడు. తనకీ విషయం ఎందుకు తెల్పలేదన్నాడు.

''నీ కొడుకు లేకపోతే అదేం చేస్తుంది ఇక్కడ. దాన్ని తీసుకువెళ్తాను నాతో. నీ ముఖం నాకిక చూపించకు'' అన్నాడు.

మామయ్యేం మాట్లాడలేదు, నవ్వాడు.

''ఎందుకురా నవ్వుతావు. సిగ్గులేని ముఖానికి నవ్వే సింగారమన్నట్టు నా కూతురి జీవితం ఇలా నాశనం చేశామని మురిసిపోతున్నారా మీ తండ్రీకొడుకులు? వెళ్ళు నువ్వూ అమెరికాకు. మా అమ్మాయిలా కాదు, నిన్ను తన్ని తగలేస్తుందా కోడలు.''

''నువ్వేమయినా అను. తప్పు నాది కాబట్టి, నువ్వేమన్నా నాకు భరించక తప్పదు. అయితే, అమ్మాయిని నీతో పంపటం కల్ల. నా చేతనైన పద్ధతిలో అమ్మాయి జీవితం తీర్చిదిద్ద ప్రయత్నిస్తున్నాను. నువ్వూ సహకరిస్తే సంతోషిస్తాను.''

''నిన్నడిగేదేమిటి? పదవే అమ్మా, ఈ ముదనష్టపు కొంపలో మనమోక్షణముండొద్దు'' అన్నాడాయన తన్ను ఉద్దేశించి.

''నాకిక్కడ బాగానే ఉంది నాన్నా! ఎంబిబిఎస్‌లో జాయినయ్యాను. మామయ్య నన్ను బాగానే చూసుకుంటున్నారు'' అంది తను.

అప్పుడు ఆశ్చర్యపోవడం తన తండ్రి వంతయింది.

''క్షమించరా, నా కూతురి జీవితం అలా అవడం భరించలేక నిన్ను అంతలేసి మాటలన్నాను. నువ్వు అమ్మాయి యోగక్షేమాలు ఇంత విచారిస్తావని నేననుకోలేదు.''

''ఇందులో నువ్వు క్షమాపణలు చెప్పుకోవలసింది ఏం లేదు. మనిషి ఏ పని చేసినా స్వార్థంతోనే చేస్తాడని నా నమ్మకం. పసిపిల్లవాడికి చాక్‌లెట్ ఇస్తే ఆ తర్వాత పిల్లవాడు అది ఇచ్చిన వ్యక్తితో కూడా దాన్ని భాగం పంచుకో నిరాకరిస్తాడు. మరికొంచెం ఎదిగిన తర్వాత తన తమ్ముడికి, చెల్లెలికి, తండ్రికి, తల్లికి తనకు చెందిన వస్తువును ఇవ్వగలిగే స్థాయికి ఎదుగుతాడు. ఆ తర్వాత చాలామందిలో ఎదుగుదల కుంటుపడిపోతుంది. తన పనితోపాటు ఇతరుల పనికూడా అయితే సంతోషించే స్థాయికి వస్తాడు. నేను బతికిన తీరును సింహావలోకనం చేసుకుంటే నాకెక్కడా నేను స్వార్థాన్ని విడనాడి పనిచేసినట్టు కనిపించదు. నా భార్య పోయింది. మాకు ఆడసాయం కావలసిన అవసరం ఏర్పడింది. ఎక్కువ చదువుకోకపోయినా, ఇంటిపట్టున వుండి వంటావార్పూ, గృహకార్యనిర్వహణ చేసే పిల్ల కోడలైతే బాగుంటుందనుకున్నాను. అలాంటి అమ్మాయి నా బాల్య మిత్రుడి కూతురైతే నాకానందమే. నువ్వు ఆనందంగా ఉండడం నాస్వార్థం. సురేంద్ర మమ్మల్ని వదిలేశాడు. అది వాడి స్వార్థం. అందుకే నేను వాడిని తప్పుపట్టను. కానీ, అందువల్ల అమ్మాయి

నష్టపోయింది. నేను తప్పు చేశానన్న ఆత్మగ్లాని నాలో కలిగింది. ఇది నా చేతనైన పద్ధతిలో సరిదిద్దాలి. లేకపోతే, నా మనసుకు నేను నచ్చచెప్పుకోలేను. అందుకే అమ్మాయిని పైకి చదవమని ప్రోత్సహించాను. ఇందులో కొంత రిస్కు వుంది. రేపామె ఎదిగి తన దోవ తను చూసుకోవచ్చు. నన్ను ఒంటరిగా వదిలి వెళ్ళిపోవచ్చు. ముసలితనంలో వున్న ఆసరా కూడా పోవచ్చు. ఆమెను గురించి పట్టించుకోకపోయినా ఇది జరగవచ్చు. నాకలా ఆసరా ఇవ్వాలని ఆశించడం నా స్వార్థం. అయితే, భవిష్యత్తును గురించి భయపడుతూ నా చేతనైంది నేను చేయకపోతే నన్ను నేను సమాధాన పరచుకోలేను. ఇది నా గురించి నేను చేసుకున్న విశ్లేషణ. ఇతరుల గురించీ నా అభిప్రాయమిదే.''

''నీ ముఖంలే. మాట్లాడక, నీకు స్వార్థమా?''

''మనిషి ఈ ప్రపంచంలో తను సుఖంగా బతకాలంటే ప్రథమంగా అవసరమైంది మానవుల అనివార్య స్వార్థపరత్వాన్ని గుర్తించడం. ఇతరులు నీ కోర్కెలు తీర్చడం కోసం తమ కోర్కెలను త్యాగం చెయ్యాలనడం మహా అసంగతమైన పని. నువ్వు ఇతరులను స్వార్థరహితంగా వుండమని అడుగుతున్నావు. వాళ్ళలా ఎందుకుండాలి? ప్రపంచంలో ప్రతి వ్యక్తీ తనకొరకే అనే నిజంతో నువ్వు రాజీపడినప్పుడు, నీ చుట్టూ వున్నవాళ్ళనుంచి నువ్వాశించేది అతిస్వల్పం. వాళ్ళు నిన్ను నిరాశపర్చరు. నువ్వు వాళ్ళను మరింత సద్భావంతో పరికిస్తావు'' నాన్న మాటలు వినకుండానే మామయ్య చెప్పుకుంటూ పోయాడు.

ఆ తర్వాత ఎప్పుడో మాటల సందర్భంలో తను మామయ్యను అడిగింది. ''మనిషి మనుగడకు స్వార్థమే పునాది అన్నారు మీరు. భార్యాభర్తల సంబంధంలో కూడా ఆత్మార్పణ భావం వుండదా, మామయ్యా?'' అని.

ఆయనతో ఏ విషయాన్నైనా స్వేచ్ఛగా మాట్లాడవచ్చు. ఆయన స్వతంత్రమైన మనిషి. తన స్వాతంత్ర్యానికి ఎవరు అడ్డు పెట్టదల్చినా సహించలేని మనిషి. అలాగే ఇతరుల స్వాతంత్ర్యం విషయంలోనూ తను తలదూర్చని మనిషి ఆయన. ''ఏ ఇతర సంబంధంలో కంటే భార్యాభర్తల సంబంధం మరింత ఆత్మీయమైనది. శారీరకంగానా, మానసికంగానా? శారీరక వాంఛాపరితృప్తి మనసుల సన్నిహితత్వానికి దారితీస్తుందేమో. మనసుల సాన్నిహిత్యం ఏ ఇద్దరి వ్యక్తుల మధ్యనైనా ఉండవచ్చు. వాళ్ళు భార్యాభర్తలే కావలసిన అవసరం లేదు. ఆత్మార్పణ భావం కూడా స్వార్థాన్నుండే ప్రభవించిందని నా అభిప్రాయం. అంతదాకా ఎందుకు, నా భార్యకు ప్రపంచంలోకెల్లా తను ప్రేమించగలిగిన రెండో వ్యక్తిని నేనే. దాని ఆధార భూమిక ఏదైనా అంతగా ప్రేమింపబడటం నా అదృష్టంగా నేను భావిస్తాను. అందుకే ఇప్పటికీ ఆమెను తల్చుకున్నప్పుడల్లా నా కళ్ళు తడి అవుతాయి. నా కూతురికిప్పుడు తన సంసారం తప్ప నాన్న ఎప్పుడో కాని గుర్తురాడు. కొడుకు నా గూర్చి తలచుకోకూడదనే నిర్ణయం తీసుకున్నాడు. ఆమె లేనితనంలోని శూన్యత్వం

ఇప్పుడు నాకు బాగా అనుభూతమవుతున్నది. ఆత్మీయబంధానికి ఆత్మార్పణ అవసరం లేదు. నిజానికి ఎవరూ అలా చేయలేరు కనుక.''

''మీరు రెండో వ్యక్తన్నారు. ఆమె అంతగా ప్రేమించిన మొదటి వ్యక్తి ఎవరు?''

''ఆమే..''

రోజులు దొర్లిపోతున్నాయి. సురేంద్ర తలపే మనసులోకి వచ్చేది కాదు. తామెప్పుడూ అతన్ని గురించి చర్చించేవాళ్ళు కారు. ఒకోసారి మావయ్య తన కొడుకు ప్రవర్తనను జస్టిఫై చేయడం కోసమే తనకీ ఫిలాసఫీ అంతా బోధించాడా అని అన్పించేది. తన కొడుకు ప్రవర్తనను తను తప్పుగా పరిగణించకపోవడం ఆయన స్వార్థమా, కొడుకు పట్ల మమకారమా అన్పించేది. ఒకోసారి ఆయన ఆలోచనలన్నీ ట్రాష్ అన్పించేవి. తన స్వభావాన్నుండి పైకెదగ ప్రయత్నించే మనిషిలోని తపన ఆయనలో గోచరమయ్యేది తనకు.

మహేంద్రుడి చదువు విషయంలో తామిద్దరూ శ్రద్ధ తీసుకునేవాళ్ళు. తనకంటే ఆయనే వాడి విషయం ఎక్కువగా పట్టించుకునేవాడు. తాతా మనుమళ్ళు స్నేహితుల్లాగా కబుర్లు చెప్పుకునేవాళ్ళు. ఆడుకునేవాళ్ళు. తన తండ్రి అమెరికాలో ఉన్నాడన్న విషయం తప్ప మరేం తెలీదు వాడికి.

రెండేళ్ళుగా సుధాకరం తన మనసు నాకర్షిస్తున్నాడు. తనకంటే ఒకటి రెండేళ్ళు చిన్నవాడే అతను. తన భర్తను గురించిన మనోవ్యథను దూరం చేయడంలో అతను పరోక్షంగా సాయపడ్డాడు. అయితే, అతని విషయం మావయ్యకు చెప్పడానికి తను సందేహించింది. ఆయన ఎలా భావిస్తాడో అనుకుంది. ఓసారి ఫైనలియర్ సర్జరీ ప్రాక్టికల్స్‌లో తనకు హాస్పిటల్‌లోనే బాగా ఆలస్యమైంది. అది చాలా కాంప్లికేటెడ్ సర్జరీ కేసు. తనను సుధాకర్ ఇంటిదగ్గర డ్రాప్ చేస్తానన్నాడు. తను వద్దంది.

''ఏం ఫర్లేదు, పదైపోయింది. మీరు ఒంటరిగా ఎలా వెళ్తారు. మరేం చెప్పక పదండి'' అన్నాడతను.

తామింటికి చేరే సమయానికి మావయ్య వరండాలో నిలబడి తనకోసం ఎదురుచూస్తున్నాడు. ఆయన్ని చూడగానే తనకేదో తప్పు చేసిన అనుభూతి కలిగింది. తడబడుతూనే, ''మావయ్యా! ఇతను సుధాకర్. నా క్లాస్‌మేట్. సర్జరీ కేసులో బాగా ఆలస్యమైంది. ఇతను డ్రాప్ చేస్తానంటే...'' అంది తను.

''ఫైన్! అమ్మాయిని సురక్షితంగా ఇంటికి చేర్చావు. కృతజ్ఞతలు. రా, లోపలికి. భోజనం చేసి వెళ్దువుగాని'' అని అతన్ని ఆహ్వానించాడాయన.

''లేదండీ, ఇంటికి వెళ్ళిపోవాలి. ఆలస్యమైపోయింది'' అన్నాడతను నిరాకరిస్తూ.

''నా చేతి వంట తినడానికి భయపడుతున్నట్టున్నావు. నలభీమపాకం కాకపోయినా ఫర్లేదు, తినబులే''

''అలా అని కాదు, పనుంది. వెళ్ళిపోవాలి'' అని క్షమాపణలు చెప్పి వెళ్ళిపోయాడతను.

ఆ తర్వాత ఓసారి అడిగాడు సుధాకర్.

''ఎవరాయనా? మావయ్య అంటే మీ అమ్మ తమ్ముడా, అన్నా?''

''మామగారు! ఫాదరిన్లా....'' అని చెప్పింది తను. ముసుగులో గుద్దులాట అనవసరం. అతను పారిపోదలచుకుంటే వీలైనంత వెసులుబాటు అతనికివ్వడం అవసరం.

''అంటే మీకు పెళ్ళయిందా?''

''అయింది, ఓ బాబు కూడా...''

''ఎప్పుడూ మీరీ విషయం చెప్పలేదు నాకు?''

''మీరడగలేదుగా!''

''బావుంది. ఎవరుమాత్రం ఊహించగలరు!''

తనింక తన కథంతా చెప్పింది సుధాకర్‌కు. అంతా విని మరేం మాట్లాడకుండా వెళ్ళిపోయాడతను. నెలరోజులు తనను తప్పించుకు తిరగలేదుగాని ముభావంగా వున్నాడు. తనుకూడా అతన్నేం ప్రోత్సహించలేదు.

ఓసారి మావయ్యే అడిగాడు ''ఆ సుధాకరం మళ్ళీ ఎప్పుడూ కనబడలేదమ్మా'' అని.

''అతనికి పనేముంది మావయ్యా ఇక్కడికి రావడానికి. ఆ రోజంటే ఆలస్యమైందని నన్ను ఇంటిదగ్గర డ్రాప్ చెయ్యడానికి వచ్చాడు''

''నిజమదే అయితే నేను మరేం ప్రశ్నించను''

తనేం మాట్లాడలేదు. మనసులో అపరాధ భావన రంపపుకోత కోసింది.

ఆ మర్నాడు నాకు చెప్పాడు మావయ్య ''అతను స్కూటర్‌మీద పోతూ కన్పించాడు. ఇవాళ రాత్రికి భోజనానికి రమ్మని ఆహ్వానించాను''

''ఎవరు?''

''సుధాకర్''

ఎందుకు పిల్చారని తనాయన్ని అడగలేదు. తనను ఆయన పరీక్షిస్తున్నాడా అనిపించింది. సురేంద్రకు తను పనికిరాలేదు, వద్దనుకున్నాడు. అందువల్ల సురేంద్ర విషయంలో తనకేం ఆత్మగ్లాని కలగలేదు. కాని తన కొడుకు మహేంద్రుడి విషయంలోనే తాను సమాధానపడలేకపోయింది.

ఆరోజు రాత్రి భోజనాలప్పుడు ఆ మాటలు, ఈ మాటలు కల్పించుకుని మావయ్యే మాట్లాడాడు. ''రేపు ఎంబిబిఎస్ అయిపోతే అలాగే ఆగిపోతావా లేక పోస్ట్‌గ్రాడ్యుయేషన్ చేస్తావా?'' అనడిగారు.

''చెయ్యాలనే ఉందండీ. ఎం.డి.జనరల్ మెడిసిన్ చేద్దామని వుంది''

''మా అమ్మాయేం చెయ్యాలనుకుంటోంది?''

''తననే అడగండి''

తనేం మాట్లాడలేదు.

''ఎం.ఎస్. జనరల్ సర్జరీ చేస్తే ఎలా వుంటుది. లేకపోతే గైనిక్ ఆబ్‌స్టెట్రిక్స్ చేస్తే...ఇది సూచన మాత్రమే. అప్పుడు ఇద్దరూ ఓ నర్సింగ్ హోం పెట్టుకోవచ్చు. భావి జీవితానికి ముందే ప్రణాళిక వేసుకోవడం మంచిది''

సుధాకర్, తనూ అవాక్కై వుండిపోయారు.

''మీరు నాకేం చెప్పలేదు. అయినా, ఇంత వయసు వచ్చిన వ్యక్తిని, ఎంతోమంది మనుషుల్ని చూసిన వ్యక్తిని నేను. మనుషులనంచనా వేయడంలో ఘనాపాఠిని కాదు కానీ, కొంతవరకు నా అంచనాలు తప్పవని నేను తెలుసుకున్నాను. కళ్ళలో మెరుపులు, మాటల్లో తడబాటు - ఒకటేమిటి మన ప్రతి జెశ్చర్ మనని వ్యక్తీకరిస్తూనే వుంటుంది. మీకిద్దరికీ కొన్ని సందేహాలున్నాయి. కొంత సంకోచముంది. వాటిని గురించి మీ అంతట మీరు డిస్కస్ చేసుకుని నిర్ణయం తీసుకోవటం కొంత కష్టంతో కూడిన పని. ఆ ప్రయత్నంలో మీకు కొంత సాయం చేద్దామనే నిన్నివాళ పిల్చాను భోజనానికి''

తలవంచుకుని వింటూ వుండిపోయారు తాము. తన కోడలి భవిష్యత్తును గురించి చర్చించడానికి మనిషి ఎదగగలగడం చాలా గొప్ప విషయమే. ఆయన ఎంత మధనపడి తీసుకున్న నిర్ణయమో అది!

''మా సురేంద్రతో అమ్మాయి పెళ్ళి చాలా చిన్న వయసులో అయింది. అప్పటికింకా స్త్రీ పురుష సంబంధాల గురించి ఆమెకేం తెల్సో నాకు తెలియదు. ఏం తెలియకుండానే తల్లి అయింది. ఇపుడు చూసుకుంటే అంతా శూన్యమే. అది పూరించాలనే తపన మనసుపడడం

సహజం. నీ సందేహాలూ నాకు తెల్సు. పిల్ల తల్లిని వివాహమాడే స్థితికి సమాజం ఎదగలేదు. నువ్వు సిద్ధమైనా నీ తల్లిదండ్రుల కభ్యంతరముండవచ్చు. కనుక వీలైనంత త్వరలో మీరో నిర్ణయానికి రావడం మంచిది.''

''మీరే నాపరిస్థితిలో వుంటే ఏం చేస్తారు?''

''నా సుఖం, నా భవిష్యత్తు నాకు ముఖ్యం. నేను పెళ్ళి చేసుకోబోయే స్త్రీ నాకవి రెండూ ఇవ్వగలదని నేను నమ్మితే నేనా పెళ్ళి చేసుకుంటాను, ఎవరు అడ్డంకి చెప్పినా వినను''

''అంత సీదాగా నిర్ణయాలు జరగవేమో ప్రపంచంలో'' అన్నాడు సుధాకర్.

''నిజమే, అది మనిషిని బట్టి వుంటుంది''

తనను పట్టించుకోకుండా వాళ్ళిద్దరూ అలా మాట్లాడుకోవడంతో తనకు కోపమొచ్చింది.

''నేను బొమ్మను కాదు మావయ్యా, మీరలా నిర్ణయాలు తీసుకోవడానికి'' అంది తను.

''నిజమేనమ్మా! ఇందులో బలవంతమేముంది? ఆలోచించుకో. నీ కొడుకు గురించి ఆలోచిస్తున్నావు నువ్వు. పెరిగి పెద్దవాడైనప్పుడు తల్లిని అర్థం చేసుకోలేనివాడు మహేంద్రుడు కాడనిపిస్తుంది నాకు''

ఆ తర్వాత కూడా తామిద్దరినీ ప్రోత్సహించ ప్రయత్నించాడు ఆయన. సుధాకర్ తల్లిదండ్రులు ఈ వివాహానికి విముఖులన్న సంగతి తేలిపోయింది. అయినా, అతను వాళ్ళనెదిరించి తన్ను పెళ్ళి చేసుకోవడానికి సిద్ధపడ్డాడు. తనకే ఎటూ తేలని పరిస్థితి అయిపోయింది. మావయ్య నుంచి ఎలాంటి అభ్యంతరం లేదు, నిజానికి తన తండ్రే అందుకు అభ్యంతరం చెప్తాడేమో. ఏమైనా తనెలా ఆ పని చేయగలదు. రేపు పెరిగి పెద్దవాడైన మహేంద్రుడు తన తల్లిని గురించి ఏమని ఆలోచిస్తాడు. ఎవరేమనుకున్నా తను భరించగలదు కానీ, తన కొడుకు తనను గురించి తప్పుగా భావిస్తే తను భరించలేదు. మాండవ్యుడి భార్యకు ఎదురైన సమస్య అదేనేమో. ఏ బంధాన్నైనా తెంచుకోవచ్చునేమో గాని, సంతానం పట్ల వున్న ప్రేమ బంధనాన్ని తెంచుకోవడం కష్టం. భార్యాభర్తల సంబంధం అప్రాకృతమైంది. కానీ సంతానంతోడి బంధం అలా కాదే. ఎన్నో యుగాలనుంచి భారతనారికి ఈ సమస్య విషయంలో తృప్తితో కూడిన సమాధానం దొరకలేదు. ఆ రక్తం తనలోను ప్రవహిస్తున్నందువల్ల తనూ అలా ఆలోచిస్తున్నదేమో. ఓసారి ''నువ్వు ఊహల్ని ప్రేమిస్తున్నావు, వాటిల్లో జీవిస్తున్నావు, కానీ, కావల్సింది వాస్తవంలో బతకడం అమ్మాయి!'' అని మావయ్య అన్నాడు. కాని.... తను వాస్తవంతో సమాధానపడలేకపోతోంది. ఊహలే వాస్తవమనిపిస్తున్నాయి.

★ ★ ★

ఆలోచనల్లో మునిగిపోయిన సునందకు టెలిగ్రాం మెసెంజర్ బెల్ నొక్కి పిలవడం వినపడలేదు. రాజశేఖరం వచ్చి, సంతకం చేసి, టెలిగ్రాం అందుకున్నాడు. చించి చదివి నిర్ఘాంతపోయాడాయన. తేరుకుంటూ-

''నిన్న పొద్దున ఫ్లయిట్‌లో బొంబాయి వచ్చాడట సురేంద్ర. రేపు పొద్దున బొంబాయి ఎక్స్‌ప్రెస్‌లో ఇక్కడికి వస్తున్నాడు'' అన్నాడు.

ఓ క్షణమాగి, ''ఫోను చేసే ధైర్యం లేదు వెధవకు. టెలిగ్రాం ఇచ్చాడు'' అన్నాడాయన. ఆ గొంతులో కొడుకుపట్ల ఆర్ద్రత వుందో, కోపం వుందో నిర్ణయించుకోలేకపోయింది సునంద.

ఆమెకూ అది అనుకోని సంఘటనే. మళ్ళీ ఈ జీవితంలో తను సురేంద్రను చూడగలదని ఆమె అనుకోలేదు. ఆరోజు మామా కోడళ్ళలో ఎవరికీ నిద్రపట్టలేదు. ఇప్పుడతన్ని ఎలా రిసీవ్ చేసుకోవాలో ఇద్దరికీ తట్టలేదు. అతనికోసం స్టేషన్‌కెవరూ వెళ్ళలేదు.

ట్రైన్ సమయానికే వచ్చినట్టుంది. పొద్దున ఏడుగంటలకల్లా ఆటోలో ఇంటికొచ్చాడు సురేంద్ర. ఆటో ఆగడం చూసి రాజశేఖరం గుమ్మందాకా వచ్చాడు. సునంద డైనింగ్ టేబుల్ దగ్గర నిలబడిపోయింది, ఆతృతగా, ఉత్కంఠగా. అతను లోపలకు వచ్చాడు. మనిషి మరింత పచ్చబడ్డాడు. చిక్కిపోయి వున్నాడు. ఆ కళ్ళలో మునుపటి ఉత్సాహం, కాంతీ లేవు. ఏదో తెలియని నిర్వేదం, నిస్పృహ గోచరిస్తున్నాయి. సర్వం కోల్పోయిన వ్యక్తిలా ఉన్నాడు. మనిషిని చూసి సునంద హృదయం తరుక్కుపోయింది.

''రా, నాన్నా, రా. మళ్ళీ ఈ జీవితంలో నిన్ను చూస్తాననుకోలేదు. సమయానికే వచ్చావు. అమ్మాయి పెళ్ళి చేద్దామనుకుంటున్నాను. ఓ నెల రోజులయినా సెలవు పెట్టివచ్చావా? నువ్విక్కడ వున్నప్పుడే ఆ శుభకార్యం జరిపించేస్తే నాకు మనశ్శాంతిగా వుంటుంది'' అన్నాడు రాజశేఖరం.

సునంద గమనించింది. ఆయన గొంతులో కొడుకుపట్ల ప్రేమ వుంది. నిష్ఠూరం వుంది. ఎద్దేవా వుంది. తప్పుడు పనికి శిక్షించాలనే ఆభిజాత్యం వుంది, దెబ్బతీయాలనే కసి వుంది. కొడుకుని చూసి 'ఇప్పుడేం చేద్దామని వచ్చావురా, కొంపకూలిపోయింతర్వాత' అని రోదనతో కూడిన ఆవేదన వుంది.

అలాంటిదేదో జరుగుతుందనే ముందుగా ఊహించి వచ్చినట్టున్నాడు సురేంద్ర. ఓ సన్నని బాధారేఖ అతని ముఖంలో లేశమాత్రంగా తొంగిచూసి తొలగిపోయింది. అలసటగా సోఫాలో చేరగిలబడి ''ఇంక నేను స్టేట్స్‌కు వెళ్ళడం లేదు. ఇక్కడే సెటిలయిపోవాలని వచ్చాను'' అన్నాడతను ఎవరివంకా చూడకుండా.

''ముందాయన్ని కాఫీ అయినా తీసుకోనివ్వండి మామయ్యా!'' అంది సునంద. రాంగానే అలాంటి ఆహ్వానం పలకటం ఆమెకు బాధనిపించింది. తనలోని అపరాధ భావనకు సమాధానం చెప్పలేకపోయింది ఆమె.

సురేంద్ర ఓ క్షణం తలయెత్తి ఆమెవంక చూసి తలదించుకున్నాడు.

''ఇవ్వమ్మా ఇవ్వు, వద్దన్నానా! అయినా బయటి కాఫీలు మరిగినవాడికి ఇంటి కాఫీ ఏం రుచిస్తుందిలే'' అన్నాడు రాజశేఖరం.

ఆ ఎద్దేవా సురేంద్ర గమనించకపోలేదు. అన్ని అవహేళనలకు అతీతమైన నిర్వికారదశలో ఉన్నాడతను.

సునంద కాఫీ కప్పు తీసుకువచ్చింది. అతను కప్పు తీసుకుంటుంటే ఆమె చేయి తగిలి తప్పయిపోయింది క్షమించమన్నట్టు ఆమెవంక చూశాడు.

అతను కాఫీతాగి స్నానం చేయడానికి బాత్‌రూమ్‌లోకి వెళ్ళాడు. ఈ లోపల రాజశేఖరం కొడుకు సామానుల్ని గెస్టురూంలో పెట్టించాడు.

బ్రేక్ ఫాస్ట్ చేసేటప్పుడు మహేంద్రుడు తండ్రివంక చూసి ''ఎవరు తాతా! ఈ అంకుల్'' అనడిగాడు.

''అమెరికానుంచి వచ్చాడు...'' అన్నాడు తడబడుతూ రాజశేఖరం.

మామగారు తొట్రుపాటుపడడం, సరైన సమాధానం చెప్పలేకపోవడం చూసి అంది సునంద కొడుకుతో ''అంకుల్ కాదు మహీ, మీ నాన్న... డాడీ'' అని.

''హేయ్... డాడీ'' అని పలుకరించాడు మహేంద్రుడు తండ్రిని.

చిరునవ్వు నవ్వుతూ కొడుకువంక చూశాడు సురేంద్ర. ''నీకోసం ఎన్నో ఆటవస్తువులు తెచ్చాను అమెరికానుంచి. సాయంత్రం స్కూలునుంచి వచ్చాక ఇస్తాను'' అన్నాడు.

''థ్యాంక్యూ పాపా!''

బ్రేక్ ఫాస్టయి, మహేంద్రుడు స్కూలుకెళ్ళింతర్వాత చెప్పాడు సురేంద్ర. ఎలా లిజాకు, తనకు పడకపోయింది, ఆమెకు విడాకులివ్వడం, ఆత్మ శాంతి కరువవడం, స్వదేశం చూడాలన్న తపన - అన్నీ... తను చెప్పిన మాటలు కొద్దే కాని, ఎంతో ఊహించుకుని పూరించుకుంది సునంద.

సునంద హౌస్‌సర్జెన్సీ చేస్తోంది. అతనొచ్చిన సందర్భంలో ఆసుపత్రికి వెళ్ళడం

మానేద్దామనుకుంది. కానీ ''నువ్వింకా బయలుదేరవేమమ్మా!'' అని అడిగాడు రాజశేఖరం.

''ఇవాళ వెళ్ళనులే మావయ్యా'' అంది సునంద.

''ఎవరో బంధువులు ఇంటికొస్తుంటారు. అలా ఎవరో వచ్చినప్పుడల్లా మనం డ్యూటీకెళ్ళకుండా ఎగ్గొట్టడం సరైన పనికాదు'' అన్నాడాయన.

అతన్ని ఎవరో బంధువుగా పేర్కొవడం సునందకూ, సురేంద్రకూ కూడా అఘాతమైంది. ఆమె మాట్లాడకుండా అలాగే మౌనంగా నిలబడిపోయింది.

రాజశేఖరం చెప్పాడు, ఎలా సురేంద్ర హృదయం లేకుండా ప్రవర్తించిందీ, తాము ఎంత బాధ పడిందీ, తాను సునందను ఎలా ప్రోత్సహించి డాక్టరు కోర్సు చేయించిందీ.

''ఇప్పుడు అమ్మాయి, ఆమె క్లాసుమేట్ సుధాకరం పెళ్ళి చేసుకోవాలనుకుంటున్నారు. అప్పుడలా హఠాత్తుగా మమ్మల్ని వదిలివెళ్ళినవాడివి మళ్ళీ ఇప్పుడు హఠాత్తుగా ప్రవేశించావు. మేం ఈ ఎదురుదెబ్బలకు తట్టుకోలేం. నువ్వు ఈ ఇంట్లో పుట్టావు. పెరిగావు. నిన్ను ఇక్కడకు రావద్దనే హక్కు నాకు లేదు. ఇంటి యజమాని వచ్చాడు కనుక, మేం అద్దెకున్నవాళ్ళం రెండు మూడు రోజుల్లో వెళ్ళిపోతాం. నువ్వు నీ జీవితాన్ని ఏం చేసుకోదలచుకున్నావో నాకు తెలీదు. నీ ఇష్టం. మేమిక్కడున్న నాలుగు రోజులు నీకు ఇబ్బందిగానే వుంటుంది. సర్దుకో మరి'' అన్నాడు రాజశేఖరం.

ఆయనలా మాట్లాడుతుంటే భూమి పగిలి తన్నెందుకు దాచుకోలేదా అన్నంత మధనపడింది సునంద.

''ఇది నా ఇల్లు కాదు నాన్నా, మీదే. నేను గెస్టనని మీరే చెప్పారు. మీరెళ్ళాల్సినపని లేదు, నేను వెళ్తాను. ఇందులో తప్పంతా నాదే. సునంద పెళ్ళి చేసుకోవడం సరైన పనే. ఆమె నిజానికి ఇంతకాలందాకా ఆగాల్సిన పనిలేదు. వయసుడిగిన మీ భుజాలమీద ఇంత భారం వేసి వెళ్ళిపోయాను. అందుకు మీరు నన్ను క్షమించాలి. సునందను మన్నించమని అడిగి ఆమెని నేను అవమానించలేను. ఐ విష్ హర్ ఆల్ ది బెస్ట్ ఇన్ లైఫ్'' అన్నాడు సురేంద్ర దీర్ఘంగా నిట్టూరుస్తూ.

ఇంతలో ఫోన్ మోగింది. రాజశేఖరం ఫోనెత్తాడు ''హలో, ఎవరూ?''

''....''

''సుధాకరమా! ఆఁ మా అబ్బాయి వచ్చాడు అమెరికానుంచి. అందుకే ఇవాళ సునంద ఆసుపత్రికి రాలేదు. అన్నట్టు అక్కడ ఆస్పత్రిలో నీ డ్యూటీ అయింతర్వాత ఇటుకేసి రారాదూ.

అమ్మాయి విషయంలో నిర్ణయం తీసుకోవలసిన ఘడియ వచ్చింది. ముఖాముఖీ అన్నీ తేల్చేద్దాం.''

''.......''

''నిన్ను ఫోనులో పిలుస్తున్నాడమ్మా''

సునంద అతనితో ఫోనులో మాట్లాడి ఫోన్ క్రెడిల్ చేసింది. ఫోనులో అతను చెప్పిన మాటలు ఆమెను తన నిర్ణయం తాను తీసుకునేటట్లు చేశాయి. ''నేను ఇవాళ మీ ఇంటికి రావడం లేదు. వచ్చి, 'మీ భార్యను నేను పెళ్ళి చేసుకుంటున్నానండీ' అని మీ భర్తకు చెప్పగలిగే ఎంబ్రాసింగ్ సిట్యుయేషన్‌ను నేను ఎదుర్కోలేను. మీరెప్పుడు నా జీవితంలోకి రాదలచుకున్నా మీకాహ్వానమే. నేనుగా వచ్చి మీ భర్తతో ఆ మాట చెప్పలేను'' అన్నాడతను.

''థాంక్స్, మామయ్యా, మీరు నాకోసం చేసిందానికి. నేను పెళ్ళయిన ఆడదాన్ని, మళ్ళీ పెళ్ళి చేసుకోలేను. ఈ విషయంలో మీరు నాకింకేం చెప్పొద్దు'' అంది సునంద.

''మరోసారి ఆలోచించుకో, అమ్మాయి. నువ్వు పొరపాటు చేస్తున్నావేమో, నీది తిరోగమనమేమో. వచ్చిన బంగారు అవకాశాన్ని చేజార్చుకోకు. జీవితంలో మళ్ళీ మళ్ళీ అవకాశాలు రావు'' అన్నాడాయన. ఆయన ముఖంలో ఆవేదనేమాత్రం లేదు. ప్రశాంతంగా వుంది. అంతఃమనఃపటలంలో ఆనందముందేమో తెలియడంలేదు. ఆవేశానికీ, బుద్ధికీ జరిగే సంఘర్షణ ప్రదర్శితమైంది ఆయన మాటల్లో.

''అవునేమో. నిజంగానే పొరపాటు చేస్తున్నానేమో. అనాదిగా ఆడది చేస్తున్న పొరపాటే ఇది. నా మనసుకు స్వాంతన, భద్రత అవసరం మామయ్యా, భూతం గడిచిపోయింది. నడుస్తున్న వర్తమానంలోనుంచి భవిష్యత్తును సుఖప్రదం చేసుకునే ప్రయత్నమిది. నా కొడుకు నా భవిష్యత్తు'' అంది.

ఆయన స్వచ్ఛంగా, తెల్లగా, మహదానందంగా నవ్వాడు. అందులో స్వార్థం ప్రస్ఫుటితమవుతూనే ఉంది. తన కొడుకు కుటుంబం చల్లగా ఉండడం ఏ తండ్రయినా కోరుకునేదే!

ఆపైన ''లేవండి మీరు... మీకు రాత్రి ట్రైనులో నిద్రపట్టిందో లేదో, రెస్టు తీసుకుందురుగాని'' అంది సునంద, సురేంద్రతో.

సురేంద్ర లేచి సునంద వెనుక మెట్లెక్కి మేడపైకి వెళ్ళసాగాడు. వెళ్తున్న కొడుకూ, కోడలు వంక తృప్తిగా చూశాడు రాజశేఖరం.

పడకగది గుమ్మం పట్టుకు నిలబడి పోయాడు సురేంద్ర ''ఆగు, సునందా. నేనేమాశించీ ఇంటికి తిరిగి రాలేదు. నే పోగొట్టుకుంది తిరిగి లభిస్తుందని రాలేదు. ఐ పిటీ యు ఫర్ వాట్ హాజ్ బీన్ ఫోర్స్‌డ్ ఆన్ యు. అంతా మరిచిపోయి మనం మళ్ళీ భార్యాభర్తలుగా వుండగలమా అనిపిస్తోంది నాకు. అంతా కృతకంగా వుంది. నీ మీద ఇప్పటికీ నాకిష్టం పోలేదని చెప్పడం అర్థంలేని విషయం. నేనీ పరిస్థితితో రాజీపడలేకపోతున్నాను'' అన్నాడు.

''కనీసం ఈ మాత్రపు మానసిక స్థితిలో మీరున్నారని తెలిసి నాకానందంగా వుంది. కాని, నేను పెళ్ళిచేసుకోవడం లేదంటే అర్థం నేను మీతో కాపురం చేస్తానని కాదు. మామయ్యన్నట్టు మీ ఇంటికి తిరిగొచ్చిన మిమ్మల్ని వెళ్ళగొట్టగలిగే అధికారం నాకు లేదు. ఆయన్ని కష్టపెట్టడం నాకిష్టంలేదు. మీరిక్కడినుంచి వెళ్ళిపోతే మామయ్య మనసు బాధపడిపోతుంది. అందుకే మనం ప్రపంచానికి భార్యాభర్తలంగా వుంటాంకానీ మనమధ్య ఆ సంబంధముండదు. మీకు కోరికలుంటాయి, కాదనను. మళ్ళీ పెళ్ళి చేసుకోదలిస్తే చేసుకోండి, నా కభ్యంతరం లేదు. మీకు మరో స్త్రీ సాంగత్యం ఉందని నాకేం కోపంలేదు. శారీరక సంబంధానికి నేనంత ప్రాధాన్యం ఇవ్వను. అంత తేలిగ్గా మన మధ్య వున్న మానసిక బంధాన్ని ఎలా తెంచుకోగలిగారో నాకు తెలీని విషయం. నేనూ మనిషినే, నా మనసూ తనువూ ఊగిసలాడుతుంది వాంఛాపరితృప్తి కోసం. కానీ, ఓ స్త్రీకో పురుషుడన్న దౌర్భాగ్యపు ఆదర్శం నా మనసులో ఎందుకు లోతుగా పాతుకుపోయిందో! యుగాల తరబడి భారతనారి రక్తంలో జీర్ణించుకుపోయి నాకు వారసత్వంగా వచ్చినట్టుంది ఇది. ఆ ఆలోచనల ఫలితంగా ఏర్పడిన సమాజం ఇచ్చే భద్రత, శాంతులను ఆశించే నేను ఈ దౌర్భాగ్యపు ఆదర్శానికి నన్ను నేను త్యజించుకోక తప్పదు. చదువుకున్న చదువూ, ప్రగతికి ఉన్ముఖంగా ఆలోచించే బుద్ధీ మనసుకు నచ్చచెప్పలేకపోతున్నాయి. ఇదో సంఘర్షణ. నేను నా మానసాన్ని నిద్రపుచ్చలేకపోయాను. ఓడిపోయాను'' అంది సునంద పక్క సరిచేస్తూ.

ఆమె ఉద్వేగంతో అలా చెప్పుకుపోతుండడం సురేంద్రకు కొత్త అనుభవం. ఆమె అప్పటి సునంద కాదు, అప్పుడు ఏడేళ్ళ క్రితం ఏమీ తెలియనితనంతో కలలుకంటూ ఈ ఇంటికొచ్చిందామె. తాను తప్ప వేరే దృష్టిలేదు ఆమెకు. తన తోడిదే లోకం. ప్రపంచంలో ఆమె చాలా అనుభవాల్ని పొందేట్టు చేశాడు తను. చాలా ఎత్తుకు ఎదిగిపోయింది ఆమె. తనంత ఎత్తుకు చేరుకోగలడా అనిపించిందతనికి. అక్కడ తన జీవితం సుందర రమ్యహర్మ్యంలా కనిపించింది. అది ప్లాస్టిక్‌తో కట్టిన ఇల్లని తనకప్పుడు అవగతం కాలేదు. దారినపోయే నిప్పు ఆ ఇంటిని దగ్ధం చేసి బూడిద చేసినప్పుడు కాని తనలో ఆలోచన మొదలవలేదు.

''నా కలలన్నీ బూడిద చేశారుమీరు. ఆకాశంలో ఆనందంగా విహరిస్తున్న విహంగాన్ని నేనప్పుడు. ఒక్క బాణంతో కూల్చేశారు. గాయపడి కిందపడ్డ నాకు వాస్తవాలు ఎదురయ్యాయి.

భయం గొల్పే వాస్తవాలు. నేనూ నేర్చుకోవడం మొదలెట్టాను. మావయ్యలాంటి మహావృక్షపు నీడలో రవంత ఆత్మశాంతి లభించింది. నా కొడుకు నా బతుక్కి ఆలంబనమయాడు. వాడే లేకపోతే ఇవాళ బయటి ప్రపంచానికి కూడా మనం భార్యాభర్తలుగా నటించాల్సిన అవసరంలేదు. ఇక్కడా రాజీపడాల్సి వచ్చింది. ప్రకృతి స్త్రీకి విధించిన శిక్షేమో ఇది. పెరిగి పెద్దవాడైన కొడుకు తండ్రిని వదిలేసిన తల్లిని గురించేమనుకుంటాడు. వాడు నన్ను అసహ్యించుకోవడం నేను భరించలేను. అది మృత్యువు నాకు. చావలేను కనుక, బతకాలి కనుక, ఏ స్పందనా లేని కట్టెలాగా బతుకుతాను. మనం కలిసే వుంటాంగానీ చెరో ఖండంలో వుంటాం, ఇన్నేళ్ళూ వున్నట్టు. అయితే, ఓ రిక్వెస్టు. మామయ్యకు మన సంగతి ఏమాత్రం తెలియకూడదు. ఏకొంచెం సూచన లభించినా ఆయన పసిగట్టగలడు. అప్పుడాయన గురయ్యే వ్యధను నేను అంచనా వేయలేను. మీరు ఇక్కడికి తిరిగి రారని రాసిన రోజున అత్తయ్య చనిపోయిందన్న స్పృహ ఆయనకు కలిగింది. మళ్ళీ ఆమెను చంపకండి. ఆమె చనిపోయిందన్న వ్యథకు ఆయన్ని మళ్ళీ గురి చేయకండి'' అంది సునంద, బయటికి వెళ్ళిపోతూ.

తను అడక్కుండానే లభించిన వరాన్ని తానెలా తృణీకరించాడో అప్పుడు అవగతమైంది సురేంద్రకు. మళ్ళీ ఆమెను జయించాలి, ఆమె మనసును గెలవాలి. తనకు తెలీకుండానే ఆమె తనకు మరో అవకాశమిచ్చింది. ఈసారి వచ్చిన అవకాశాన్ని తను పోగొట్టుకోకూడదు అనుకుంటూ పక్కమీద నడుంవాల్చాడు సురేంద్ర.

కింద హాల్లో సోఫాలో కూర్చుని పేపరు చదవ ప్రయత్నించాడు కానీ ఒక్క పంక్తి కూడా రాజశేఖరం బుర్రలోకి దూరలేదు. అన్యమనస్కంగా మెట్లుదిగి వస్తోన్న కోడలి వంక తృప్తిగా, ఆనందంగా చూశాడాయన, 'మాన్, లాంగ్ లివ్ దై సెల్ఫ్' అనుకుంటూ.

'ఆంధ్రజ్యోతి' సచిత్ర వారపత్రిక

30-5-1997, 6-6-1997, 20-6-1997